

Predicting Students' Scientific Identity Based on Cultural, Economic and Social Capital

Fatemeh Abedi khob¹, Leila Faraghat²

¹ MA student in General Psychology, Department of Psychology, Faculty of Humanities, Tafresh Branch, Islamic Azad University, Tafresh, Iran. mhmdcx@hotmail.com

² Assistant Professor, Department of psychology, Faculty of Humanities, Tafresh Branch, Islamic Azad University, Tafresh, Iran (**Corresponding author**). lila_faraghat@yahoo.com

Abstract

The purpose of this study was to investigate the effect of students' cultural, economic and social capital on their scientific identity. The research method was descriptive of correlation type. The statistical population of the study included all high school students studying in the academic year 2023 in Qom city; 64000 junior high school students as well as 30000 senior high school ones. Cochran's formula was used to calculate the sample of this study; therefore, 382 students were selected as the sample using cluster sampling method. At first, four schools including two girls' as well as two boys' schools were randomly selected from all high schools in Qom, then 191 male students and 191 female ones were randomly selected from those schools. To collect data, Bourdieu's cultural capital, Putnam's social capital (2000), Darfashan's economic capital (2013) and Vaz and Isaacson's (2008) academic identity questionnaires were used. Pearson's correlation coefficient and multivariate regression analysis were used to check the hypotheses. The findings of the research showed that students' cultural, economic and social capital have significant relationship with their scientific identity. Nowadays, emphasis is placed on the development of cultural capital and its promotion in order to reduce and control social issues such as environmental crises. The results of the research confirm the reproduction of cultural, economic and social capital, especially in the area of students' education and participation in intellectual cultural activities.

Keywords: cultural capital, economic capital, social capital, scientific identity, students.

Received: 2023/09/29 ; Received in revised form: 2023/10/30 ; Accepted: 2023/12/04 ; Published Online: 2023/12/17

How To Cite: Abedi Khoub, Fatemeh; Faraghat, Leila (2023). Predicting Students' Scientific Identity Based on Cultural, Economic and Social Capital, *Journal of Research in Instructional Methods*, 1(3), 29-46. doi.org/10.22091/JRIM.2023.9924.1039

Published by: University of Qom

© The Author(s)

Article type: Research

پیش‌بینی هویت علمی دانش‌آموزان براساس سرمایه فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی

فاطمه عابدی خوب^۱، لیلا فراغت^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، گروه روانشناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تفرش، تفرش، ایران.

mhmidx@hotmail.com

^۲ استادیار گروه روانشناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد تفرش، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تفرش، ایران (نویسنده مسئول).

lila_faraghat@yahoo.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر سرمایه فرهنگی و اقتصادی و اجتماعی بر هویت علمی دانش‌آموزان بود. روش پژوهش توصیفی، و با استفاده از روش همبستگی انجام شد. جامعه آماری، کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۱۴۰۲ در شهر قم که دانش‌آموزان متوسطه اول ۶۴۰۰۰ نفر و متوسطه دوم ۳۰۰۰۰ نفر بودند که در مجموع ۹۴۰۰۰ دانش‌آموز را شامل می‌شد. نمونه به‌دست‌آمده با استفاده از فرمول کوکران محاسبه گردید که ۳۸۲ دانش‌آموز را دربرگرفت. برای انتخاب نمونه‌ها از نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شده است؛ ابتدا از کل مدارس مقطع متوسطه شهر قم چهار مدرسه - دو دخترانه و دو پسرانه به‌صورت تصادفی انتخاب گردیدند، سپس از هر دو مدرسه ۱۹۱ دانش‌آموز پسر و ۱۹۱ دانش‌آموز دختر به‌صورت تصادفی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها پرسش‌نامه‌های سرمایه فرهنگی بورديو، سرمایه اجتماعی پاتنام (۲۰۰۰)، سرمایه اقتصادی درفشان (۱۳۹۲) و هویت علمی واز و ایزاکسون (۲۰۰۸) استفاده گردید و برای بررسی فرضیات از روش آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندمتغیره استفاده شد.

یافته‌های پژوهش نشان داد: هر سه سرمایه فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی دانش‌آموزان با هویت علمی دانش‌آموزان رابطه معناداری دارد. امروزه توسعه سرمایه فرهنگی و ارتقای آن جهت کاهش و کنترل مسائل اجتماعی نظیر بحران‌های زیست‌محیطی تأکید می‌شود. نتایج تحقیق تأییدکننده بازتولید سرمایه فرهنگی و اقتصادی و اجتماعی به‌ویژه در محیط تحصیل دانش‌آموزان و مشارکت در فعالیت‌های فرهنگی روشن‌فکرانه است.

کلیدواژه‌ها: سرمایه فرهنگی، سرمایه اقتصادی، سرمایه اجتماعی، هویت علمی، دانش‌آموزان.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۷؛ تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۰۸/۰۸؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۹/۱۳؛ تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۲/۰۹/۲۶

استاد: عابدی، فاطمه (۱۴۰۲). پیش‌بینی هویت علمی دانش‌آموزان براساس سرمایه فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، *پژوهش در روش‌های*

آموزش، ۱(۳)، ۲۹-۴۶. doi.org/10.22091/JRIM.2023.9924.1039

مقدمه

نوجوانی مرحله‌ای است که با تغییرات اساسی در خود و نیز تشکیل یک هویت پایدار^۱ همراه است. به اعتقاد اریکسون^۲ (۱۹۶۸) مهم‌ترین هدف دوران نوجوانی رشد یک هویت شخصی است. فرایند رشد هویت یک فرایند پیش‌رونده است که شامل یکپارچه‌سازی آگاهانه اعتقادات فرد راجع به خودش، اعتقاد راجع به اینکه دیدگاه دیگران راجع به او چگونه است و تعهد نسبت به ارزش‌های شخصی و هدف‌های زندگی است (حاصلی آزاد و عارفی، ۱۳۹۷). علم دارای نوعی هویت است؛ هویتی نهادی و شناختی که سازوکارِ درونی، اهداف و در نتیجه، علم بودن آن را تضمین می‌کند. در نگرش مرتونی^۳، (بخشی از) هویت علم را می‌توان در قالب هنجارهایی (همانند جهان‌شمولی، اشتراک‌گرایی، شک‌سازمان‌یافته و بی‌غرضی) معرفی کرد که اعضای یک اجتماع علمی از آن‌ها تبعیت می‌کنند. این هنجارها سازوکارِ درونی علم را به نحوی شکل می‌دهند که به آرمان‌های آن (از جمله تولید دانش و در نتیجه کشف حقیقت) منجر شود. در نگرش کوهنی^۴، ماهیت علوم طبیعی در درون چارچوب‌های مفهومی و روشی خاصی که «پارادایم»^۵ (ابرانگاره) نامیده می‌شود شکل می‌گیرد. پارادایم‌ها حاوی (نه تنها هنجارها، بلکه) باورها و ارزش‌های یکسانی است که تنها افراد متخصص و تربیت‌شده در همان چارچوب را پذیرا خواهد بود. ادعا شده است که از دست رفتن هنجارهای علمی و چارچوب‌های مفهومی و روشی، به مخدوش شدن هویت علم^۶ و سازوکارِ نهادِ علم منتهی خواهد شد (الستی، ۱۴۰۰). بوردیو^۷ سرمایه فرهنگی^۸ را شامل قدرت شناخت و توانایی استفاده از کالاهای فرهنگی در هر شاخص دانسته و آن را شامل تمایلات پایدار هر شخص که در جریان اجتماعی شدن در او پدید می‌آید، می‌داند. به عبارتی سرمایه فرهنگی به معنای اشکال گوناگون توانایی‌ها، مهارت‌ها و دانش و آموزشی است که یک شخص دارا بوده و او را قادر می‌سازد که جایگاه بهتر و والاتری را در جامعه کسب کند (بوردیو، ۱۹۸۶). هم‌چنین بوردیو سرمایه اقتصادی را توصیف‌گر منابع مالی و قابل تبدیل به پول می‌داند که به شکل حقوق مالکیت نهادینه می‌شود. به عقیده وی سایر اشکال سرمایه ریشه در سرمایه اقتصادی^۹ دارند (اسمیت^{۱۰}، ۲۰۰۱). پیرامون سرمایه

1. stable identity
2. ERIKSON
3. Merton
4. Kuhn
5. paradigm
6. the identity of science
7. BOURDIEU
8. cultural capital
9. economic capital
10. SMITH

اجتماعی^۱ می‌توان گفت مجموعه‌ای از هنجارهای موجود در سیستم اجتماعی است که دربرگیرنده روابط بین فرد و جامعه است (ژو، وگنر و کاپلانیدو^۲، ۲۰۲۱). فوجیستاوا، هامونا و تاکاگاوا^۳ (۲۰۰۹) معتقدند که سرمایه اجتماعی دربرگیرنده اعتماد، شناخت متقابل، ارزش‌های مشترک و رفتارهایی است که اعضای شبکه‌های انسانی و اجتماعی را به هم نزدیک می‌کند و سبب تسهیل همکاری می‌شود.

بورديو سرمایه اقتصادی را توصیف‌گر منابع مالی و قابل تبدیل به پول می‌داند که نهادینه شدن آن به شکل حقوق مالکیت است. به عقیده وی سایر اشکال سرمایه ریشه در سرمایه اقتصادی دارند (اسمیت، ۲۰۰۱). از نظر بورديو، انسان‌ها مجهز به یک رشته طرح‌های ملکه ذهن شده‌اند که با آنها جهان اجتماعی‌شان را ادراک، فهم، ارزیابی و ارزش‌گذاری می‌کنند. ساختمان ذهنی در نتیجه تصرف بلند مدت یک جایگاه در داخل جهان اجتماعی شکل می‌گیرد. از همین روی ساختمان ذهنی بر وفق ماهیت جایگاه افراد در جهان اجتماعی تغییر می‌پذیرد و برای همین است که افراد گوناگون ساختمان ذهنی واحدی در جامعه ندارند (سالارزاده امیری، ۱۳۸۸).

لین^۴ (۲۰۱۷)، پورترز و ویکستروم^۵ (۲۰۱۱) و بورديو (۱۹۷۹) بیان می‌کنند که سرمایه اجتماعی یک منبع و دارایی برای افراد و خانواده‌ها در میان شبکه ارتباطی‌شان است که می‌تواند به اشکال اقتصادی و فرهنگی سرمایه تبدیل شود، هم‌چنین اضافه می‌کنند: سرمایه اجتماعی می‌تواند بر اساس اندازه شبکه اجتماعی فرد و حجم سرمایه‌های مختلف که متعلق به هر عضو در آن شبکه است، اندازه‌گیری شود. در مقابل، پاتنم^۶ (۲۰۰۰) سرمایه اجتماعی را به عنوان یک کالای عمومی تلقی کرده و آن را میزان پتانسیل مشارکت، گرایش مدنی و اعتماد به دیگران که در اختیار شهرها، کشورها و ملت‌هاست می‌داند. وی نشان داد که اعتماد اجتماعی و تعامل مدنی ارتباط زیادی با موفقیت دولت‌های محلی دارد، هرچند پاتنم (۲۰۰۰) بیشتر بر اهمیت شبکه‌های اجتماعی و چگونگی حضور آنها در تسهیل انسجام و همکاری کلی بین افراد و گروه‌ها تأکید می‌کند؛ هم‌چنین آموزش انتخاب‌گری و خودپیروی در برنامه‌های درسی کودکان و نوجوانان که در مسیر رشد بزرگ‌سالی قرار دارند برای تقویت یادگیری در هر دو سطح فردی (از منظر کسب هویت) و اجتماعی (ایجاد سرمایه اجتماعی بین‌نسلی) موردنیاز است (کوته^۷، ۲۰۰۵).

بورديو (۱۹۸۴) در بحث از عوامل مؤثر بر زندگی اجتماعی فرد، علاوه بر سرمایه‌های اقتصادی و اجتماعی به نقش سرمایه فرهنگی نیز توجه می‌کند. وی تصریح کرد که برخلاف سرمایه اقتصادی،

1. Social Capital

2. ZHOU, WEGNER, KAPHANIDOU

3. FUJISAWA, HAMANO & TAKEGAWA

4. LIN

5. PORTES & VICKSTROM

6. PUTNAM

7. COTE

سرمایه فرهنگی نیز نقشی مهم اما ظریف در وضعیت اجتماعی هر فرد ایفا کرده است؛ وی سرمایه فرهنگی را آشنایی با فرهنگ مشروع در جامعه می‌داند. زیرساخت‌های سرمایه فرهنگی شامل منابع عینیت‌یافته، درونی‌شده یا ذهنیت‌یافته و نهادینه‌شده^۱ است. در این بین منابع عینیت‌یافته شامل: کتاب‌ها، آثار هنری، موسیقی و کالاهای فرهنگی و غیره است، درحالی‌که منابع ذهنیت‌یافته شامل: زبان، شیوه‌ها و ترجیحات می‌باشد. منابع نهادینه‌شده نیز شامل مدارج تحصیلی، مدارک تحصیلی و آموزشی هستند (بوگرا، واتسون و تریگلیو^۲، ۲۰۲۰). سرمایه فرهنگی توجه بسیاری از سازمان‌ها، نهادها، مراکز فرهنگی، دانشگاه‌ها و سازمان‌های انتفاعی و غیرانتفاعی را که به نوعی در عرصه‌های برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های فرهنگی دخیل هستند به خود معطوف داشته است؛ این ضرورت امروزه در سطوح قانون‌گذار و قدرتمند کشورها بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است؛ چرا که با تنظیم و ترسیم سرمایه‌های فرهنگی هر سازمان، نهاد، جامعه و یا کشور به راحتی می‌توان به شناسایی ارزش‌های فرهنگی افراد هر جامعه پی‌برد و در راستای سبک زندگی و ایجاد رفاه و نشاط ملی ایشان به تجویز برنامه‌هایی عملیاتی پرداخت. دو تعبیر در مورد چگونگی عملکرد سرمایه فرهنگی وجود دارد. اولین تفسیر، مورد تأکید بوردیو، این است که سرمایه فرهنگی سیگنال‌های درخشش دانشگاهی را به معلمان می‌فرستد که به نوبه خود منجر به نفع‌گرایی، رفتار ترجیحی و موفقیت تحصیلی می‌شود؛ در این تفسیر، سرمایه فرهنگی دانش‌آموزان منعکس‌کننده توانایی واقعی تحصیلی آن‌ها نیست، بلکه برای ظهور این توانایی به معلمی نیاز است که چون کاتالیزور شرایط رسیدن به موفقیت را فراهم سازد. تفسیر دوم که می‌توان از نظریات بوردیو استنباط کرد که در تحقیقات اخیر توسعه یافته این است که سرمایه فرهنگی باعث تقویت مهارت دانش‌آموزان در شاخص‌هایی چون شایستگی و خلاقیت تحلیلی می‌شود که به طور مستقیم موفقیت تحصیلی را تقویت می‌کند (برینهات و جاگر^۳، ۲۰۲۰). در کشور ما هر چند در زمینه هویت تحقیقات متنوعی صورت گرفته اما بیشتر متکی بر همان نگاه‌های سنتی به مساله‌ی هویت بوده، درحالی‌که تأثیرات مسائل جدید بر هویت جوانان بیشتر مربوط به تأثیر رسانه‌ها است. همچنین در زمینه تأثیر سرمایه فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی بر هویت علمی دانش‌آموزان تحقیق مستقل خاصی صورت نگرفته است. سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی نیز بر اثر گسترش فن‌آوری‌ها دچار تغییر شده‌اند و تأثیر این تغییرات بر هویت افراد و جوامع از اهمیت بیشتری برخوردار گردیده است. با توجه به اینکه در زمینه تأثیر سرمایه‌های فرهنگی، اجتماعی و فرهنگی دانش‌آموزان بر هویت علمی در جامعه، تحقیقات جامعی صورت نگرفته است، این پژوهش بر آن شد تا به بررسی مفاهیم سرمایه فرهنگی، سرمایه اجتماعی و

1. objectified, internalized or subjective and institutionalized

2. BHUGRA, WATSON & VENTRIGLIO

3. BREINHOLT & JAEGER

سرمايه فرهنگي دانش‌آموزان پيروز و تأثير آن را بر هويت علمي دانش‌آموزان بکاود. بر اين اساس، مطالعه حاضر در صدد پاسخ به سوالات زير است:

- آيا سرمايه فرهنگي دانش‌آموزان بر هويت علمي و زيرمؤلفه‌هاي آن تأثير دارد؟

- آيا سرمايه اقتصادي دانش‌آموزان بر هويت علمي و زيرمؤلفه‌هاي آن تأثير دارد؟

- آيا سرمايه اجتماعي دانش‌آموزان بر هويت علمي و زيرمؤلفه‌هاي آن تأثير دارد؟

شريفی اردانی، اثنان عشریه، شريفی اردانی، دشت آبادی و آباداری تفتی (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «تبیین علمی مهارت اجتماعي فرزندان بر اساس سرمايه اقتصادي با توجه به نقش واسطه‌ای سرمايه اجتماعي خانواده در بين والدین دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر یزد» دريافتند که سرمايه اقتصادي به‌تنهایی نقش مثبتی در مهارت اجتماعي فرزندان ندارد و اين سرمايه وقتی با سرمايه اجتماعي خانواده همراه می‌شود می‌تواند منجر به مهارت اجتماعي در فرزندان گردد.

بازگلی، صفري و ایمانی (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان «شناسایی و رتبه‌بندی عوامل اثرگذار و اثرپذیر بر توسعه سرمايه فرهنگي در نظام آموزش و پرورش» انجام دادند: به شناسایی ۱۰ مؤلفه و ۱۸۵ شاخص منجر شد که ۵ مؤلفه اثرگذار شامل: هويت اجتماعي، سرمايه اجتماعي، تعاملات خانوادگی، مصرف رسانه و سبک زندگی بر ۵ بعد اثرپذیر: پیشرفت تحصيلي، توانمندسازی دانش‌آموزان، مسئولیت‌پذیری اجتماعي، مقبولیت اجتماعي و شادی دانش‌آموزان تأثير دارند. نتایج ديگر نشان داد که وضعيت موجود مؤلفه‌هاي شناسایی شده در توسعه سرمايه فرهنگي در نظام آموزش و پرورش مطلوب است.

برينهالت و جاگر^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی با عنوان «تأثير سرمايه فرهنگي بر عملکرد آموزشی: سيگنال‌ها يا مهارت‌ها چگونه است؟» دريافتند که: ۱- هيچ يک از سه جنبه سرمايه فرهنگي که در نظر گرفته شده است بر ارزيابی معلمان از مهارت‌هاي علمي دانش‌آموزان تأثير نمی‌گذارد؛ ۲- علاقه به مطالعه اثر مثبت مستقيمی بر عملکرد آموزشی دارد؛ ۳- تأثير مستقيم علاقه به خواندن بر عملکرد آموزشی به بستر مدرسه بستگی ندارد. نتایج اين فرضيه‌ها نشان می‌دهد سرمايه فرهنگي، که از طريق مهارت‌هايی در مورد درخشندهی دانشگاہی عمل می‌کند، حمايت چندان نمی‌شود. در عوض، آن‌ها معتقدند که سرمايه فرهنگي مهارت‌هايی را در دانش‌آموزان ايجاد می‌کند که باعث افزايش عملکرد آموزشی می‌شود.

جنيفر و دنیل^۲ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان «تبدیل شدن به يک فرد علمي: شناختن دانشکده و توسعه سرمايه فرهنگي در زمينه تحقيقات زيست‌شناسي کارشناسي - دانش‌آموزان سه مدرسه يهودی در

1. BREINHOLT & JAEGER

2. JENNIFER JO THAMPSON, DANIELLE JENSENRYAN

شیکاگو» دریافتند که چندین وضعیت کلیدی، بر تجربیات دانش‌آموزان متمرکز شده است و براساس شناخت آن‌ها (توسط هیئت علمی) اثرگذاری آنها دیده می‌شود. دانشکده‌ها به راحتی دانشجویان علاقه‌مند به مسیرهای علمی پژوهشی و شرکت‌کنندگان در برنامه‌های آموزشی برای حمایت از علم، تکنولوژی، مهندسی و مهارت‌های علمی را شناسایی می‌کنند. دانش‌آموزان با مسئولیت‌های خانوادگی رقابتی تلاش می‌کنند تا به شناختن دانشکده‌ها ادامه دهند. در نهایت، اعضای هیئت علمی که زمینه‌های شناخت خود را گسترش می‌دادند، می‌توانستند هویت‌های علمی دانش‌آموزان را با کمترین منابع فرهنگی و رودی در علوم، تقویت کنند و از رشد سرمایه خود حمایت کنند. دانش‌آموزان می‌توانند از طریق تمرین، سرمایه‌داری فرهنگی علمی را توسعه دهند، اما این نیاز به دسترسی به پژوهش و راهنمایی دارد که صراحتاً «قوانین بازی» را به دانش‌آموزان بیاموزد.

پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که سرمایه‌های اجتماعی و اقتصادی که در زمینه‌های مختلفی مانند خانواده و مدرسه ایجاد شده‌اند، می‌توانند در تعامل با یکدیگر، سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان را ارتقاء بخشند (پاسل، دوفر، زیتو^۱، ۲۰۱۰). برخی از محققان نیز دریافتند که موقعیت اقتصادی و سرمایه اجتماعی روی مشکلات درونی‌سازی شده و برونی‌سازی شده دانش‌آموزان که به شکل درگیری و تعارض در مدرسه ظاهر می‌شود، مؤثر است (وند واتر و لانسفورد^۲، ۲۰۰۵). متأسفانه تاکنون پژوهشی در ارتباط با تأثیر سرمایه‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی بر هویت علمی دانش‌آموزان انجام نشده است؛ با توجه به اهمیت پرداختن به هویت علمی دانش‌آموزان جای خالی این تحقیق احساس می‌شود.

روش

پژوهش حاضر از نظر روش توصیفی-همبستگی است. از نظر شیوه گردآوری داده‌ها و اطلاعات جزو روشهای تحقیق اسنادی و میدانی می‌باشد. جامعه آماری کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه مشغول به تحصیل در سال تحصیلی ۱۴۰۲ در شهر قم که تعداد متوسطه یک شصت و چهار هزار نفر و متوسطه دوم تعداد سی هزار نفر بودند که تعداد کل آنها ۹۴۰۰۰ دانش‌آموز را شامل شد. نمونه بدست آمده با استفاده از فرمول کوکران محاسبه شد که تعداد آن ۳۸۲ دانش‌آموز برآورد شد. در این پژوهش برای انتخاب نمونه‌ها از نمونه‌گیری خوشه‌ای استفاده شد. ابتدا از کل مدارس مقطع متوسطه شهر قم چهار مدرسه، دو دخترانه و دو پسرانه به صورت تصادفی انتخاب گردیدند، سپس از هر دو مدرسه ۱۹۱ دانش‌آموز پسر و ۱۹۱ دانش‌آموز دختر به صورت تصادفی انتخاب شدند. در این پژوهش برای اندازه‌گیری متغیرها و گردآوری اطلاعات و داده‌ها از پرسش‌نامه کتبی استفاده شده است که پرسش‌نامه‌های استفاده

شده عبارتند از:

پرسش‌نامه سرمایه فرهنگی: پرسش‌نامه سرمایه فرهنگی بورديو ۲۲ سؤال داشته و هدف آن سنجش ارزش‌ها و نمودهای فرهنگی و هنری در سه شاخص: ۱- تجسم یافته یا سرمایه بدنی و فردی (مهارت ذهنی، مهارت در بیان مطالب درسی) سؤال‌های ۱ تا ۶ مربوط به این شاخص است؛ ۲- عینی (مصرف کالاهای فرهنگی، تملک کالاهای فرهنگی، علاقمندی به هنر) سؤال‌های ۷ تا ۱۶ مربوط به این شاخص است؛ ۳- نهادی (مدارک تحصیلی) سؤال‌های ۱۷ تا ۲۲ مربوط به این شاخص است. این پرسش‌نامه شامل انباشت ارزش‌ها و نمودهای فرهنگی و هنری ارزشمند، صلاحیت‌های تحصیلی و آموزش رسمی و تمایلات و عادات دیرینی است که در فرایند «جامعه‌پذیری» و فرهنگ‌پذیری حاصل می‌شود.

شیوه امتیازدهی این پرسش‌نامه بر اساس طیف لیکرت دارای ۵ گزینه می‌باشد. برای به‌دست‌آوردن امتیاز مربوط به هر مؤلفه، مجموع امتیازات مربوط به سؤالات آن مؤلفه با هم جمع می‌شود؛ هر چه این امتیاز بالاتر باشد نشان‌دهنده سرمایه نهادی بالاتر در جامعه مورد نظر خواهد بود و برعکس. برای سایر مؤلفه‌ها نیز همین روش اجرا می‌شود. روایی پرسش‌نامه با استفاده از نظریات استادان راهنما و مشاور، خوب ارزیابی و تایید شده است. ضریب آلفای کرونباخ برای پرسش‌نامه محاسبه شد که مقدار آن برای سرمایه فرهنگی تجسم‌یافته: ۰/۷۷، سرمایه فرهنگی عینیت‌یافته: ۰/۶۲، سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده: ۰/۶۶ و خود سرمایه فرهنگی: ۰/۶۶ به‌دست‌آمد؛ بنابراین می‌توان گفت که پرسش‌نامه طراحی شده برای انجام این پژوهش از قابلیت اعتماد کافی برخوردار است (باینگانی و علی بابایی، ۱۳۸۸).

پرسش‌نامه سرمایه اقتصادی: توسط درفشان (۱۳۹۲) طراحی و اعتباریابی شده است، این پرسش‌نامه شامل ۱۰ گویه بسته‌پاسخ - که بیانگر میزان ثروت و امکانات مالی مانند: خانه، نوع و اندازه‌ی آن، اتومبیل و کالاهای استفاده شده درون خانه مثل: یخچال، تلویزیون و وسایل شخصی دانش‌آموز مانند لوازم تحریر، اتاق شخصی و غیره بود - بر اساس طیف دو درجه‌ای بلی/خیر می‌باشد، این پرسش‌نامه توسط پژوهشگر در طول فرایند تحقیق اعتباریابی شده است. نحوه پاسخ به سؤالات آن به صورت اسمی: بلی=۱، خیر=۰ و دامنه نمرات کل آن بین ۱۰-۰ قرار داشت. در پژوهش درفشان (۱۳۹۲) ضریب پایایی مقیاس نیز به روش آلفای کرونباخ مورد سنجش قرار گرفت که مقدار آن جهت کل مقیاس ۰/۸۶ گزارش گردید.

پرسش‌نامه سرمایه اجتماعی: این پرسش‌نامه توسط پاتنام (۱۹۹۹) تهیه شده است. پرسش‌نامه ۳۰ سؤال دارد و به‌صورت بسته پاسخ با طیف پنج‌گزینه‌ای: خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم می‌باشد که به ترتیب نمره: ۵-۴-۳-۲-۱ به آنها تعلق می‌گیرد که در چهار بعد: اعتماد به سازمان (۱۱ سؤال)، مشارکت (۸ سؤال)، خیرخواهی (۴ سؤال) و روابط متقابل (۶ سؤال) سنجیده می‌شود. پاتنام (۱۹۹۹) روایی پرسش‌نامه را برای چهار بعد اعتماد به سازمان، مشارکت، خیرخواهی و روابط متقابل به

ترتیب: ۰/۵۸، ۰/۶۰، ۰/۷۰ و ۰/۶۶ و پایایی را به ترتیب برای چهار بعد به ترتیب: ۰/۸۰، ۰/۸۸، ۰/۹۰ و ۰/۸۴ گزارش نموده‌اند.

پرسش‌نامه استاندارد هویت علمی واز و ایزاکسون^۱ (۲۰۰۸): جهت اندازه‌گیری هویت علمی ساخته شده است. که از چهار خرده مقیاس هویت علمی موفق، دیررس، هویت علمی دنباله‌رو و سردرگم تشکیل شده و دارای ۴۰ ماده در ۴ خرده مقیاس می‌باشد و هر خرده مقیاس دارای ده ماده است. این پرسش‌نامه با یک مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای کاملاً موافق تا کاملاً مخالف، با گزینه‌هایی مانند: (بعضی اوقات فکر می‌کنم دلیلی که باعث شده من در دانشگاه باشم، این است که هیچ کار بهتری ندارم تا انجام دهم و مطمئن نیستم که بعد از دانشگاه چه حرفه‌ای را انتخاب کنم و واقعاً در مورد آن نگران نیستم). اهمیت هویت علمی را می‌سنجد. اعتبار یا روایی با این مسئله سروکار دارد که یک ابزار اندازه‌گیری تا چه حد، چیزی را اندازه می‌گیرد که ما فکر می‌کنیم (سرمد و همکاران، ۱۳۹۰). روایی پرسش‌نامه هویت علمی واز و ایزاکسون وسط استادان و متخصصان این حوزه تأیید شده است. پایایی هویت علمی واز و ایزاکسون (۲۰۰۸) از روش آلفای کرونباخ بالای ۷۰ صدم به دست آمده است. واز و ایزاکسون (۲۰۰۸) ضریب آلفای کرونباخ برای این پرسش‌نامه، برای سبک‌های هویت دنباله‌رو، دیررس، سردرگم و موفق به ترتیب ۰/۸۸، ۰/۷۵، ۰/۷۶ و ۰/۷۶ گزارش کرده‌اند.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو روش کلی آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (آزمون کلموگروف اسمیرنوف جهت اثبات نرمال بودن توزیع داده‌ها، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندمتغیره در نرم‌افزار SPSS ۲۶ صورت پذیرفت. فرضیه‌های بررسی شده در پژوهش فوق عبارتند از:

- ۱) بین سرمایه فرهنگی با هویت علمی موفق دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- ۲) بین سرمایه فرهنگی با هویت علمی دیررس دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- ۳) بین سرمایه فرهنگی با هویت علمی دنباله‌رو دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- ۴) بین سرمایه فرهنگی با هویت علمی سردرگم دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- ۵) بین سرمایه اقتصادی با هویت علمی موفق دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- ۶) بین سرمایه اقتصادی با هویت علمی دیررس دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- ۷) بین سرمایه اقتصادی با هویت علمی دنباله‌رو دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- ۸) بین سرمایه اقتصادی با هویت علمی سردرگم دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- ۹) بین سرمایه اجتماعی با هویت علمی موفق دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

- (۱۰) بین سرمایه اجتماعی با هویت علمی دیررس دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- (۱۱) بین سرمایه اجتماعی با هویت علمی دنباله‌رو دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.
- (۱۲) بین سرمایه اجتماعی با هویت علمی سردرگم دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

یافته‌ها

به منظور بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون کلموگروف-اسمیرنف در نرم‌افزار spss استفاده شده است. این آزمون در سطح معناداری ۰/۰۵ انجام گرفته است. در صورتی که مقدار sig یا همان p-value این آزمون بیشتر از سطح معناداری ۰/۰۵ شود، فرض نرمال بودن داده‌ها رد نمی‌گردد. فرض صفر و فرض مقابل آزمون K-S به صورت زیر می‌باشد:

H_0 : توزیع داده‌ها نرمال است.

H_1 : توزیع داده‌ها نرمال نیست.

جدول (۱): نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنف (سطح معناداری ۰/۰۵)

متغیر	سرمایه فرهنگی	سرمایه اقتصادی	سرمایه اجتماعی	هویت علمی موفق	هویت علمی دیررس	هویت علمی دنباله‌رو	هویت علمی سردرگم
میانگین	۲/۴۱۶۵	۷۰۹۵/۲	۲/۴۶۳۸	۲/۱۹۰۵	۲/۸۳۱	۲/۱۰۸۴	۲/۲۹۵۹
انحراف معیار	۰/۲۴۰۷۵	۰/۲۷۳۹۹	۰/۲۵۰۳۳	۰/۲۱۹۶۳	۰/۲۸۳۸۱	۰/۲۱۷۲۸	۰/۲۳۴۱۶
آزمون آماره	۰/۰۳	۰/۰۳	۰/۰۳۱	۰/۰۳۲	۰/۰۳۵	۰/۰۴۱	۰/۰۴۵
Sig	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۱۴۴	۰/۰۶۲
نتیجه آزمون	نرمال	نرمال	نرمال	نرمال	نرمال	نرمال	نرمال

نتایج این آزمون در جدول (۱) گزارش شده است. با توجه به نتایج به دست آمده، مفروضه نرمال بودن متغیرها رد نمی‌شود.

این بخش از مقاله به بررسی استنباطی فرضیه‌های تحقیق می‌پردازد و برحسب مورد نسبت به تایید یا رد آن‌ها اقدام می‌نماید.

جدول (۲): آزمون همبستگی پیرسون مربوط به سنجش فرضیه‌ها پژوهش

متغیرها	Sig	ضریب همبستگی پیرسون
سرمایه فرهنگی و هویت علمی موفق	۰/۰۰۱	۰/۹۶۳
سرمایه فرهنگی و هویت علمی دیررس	۰/۰۰۰	۰/۹۶۰
سرمایه فرهنگی و هویت علمی دنباله‌رو دانش	۰/۰۰۱	۰/۹۳۹
سرمایه فرهنگی و هویت علمی سردرگم	۰/۰۰۵	۰/۹۰۸

متغیرها	Sig	ضریب همبستگی پیرسون
سرمایه اقتصادی و هویت علمی موفق	۰/۰۰۰	۰/۹۰۶
سرمایه اقتصادی و هویت علمی دیررس	۰/۰۰۰	۰/۹۰۳
سرمایه اقتصادی و هویت علمی دنباله‌رو	۰/۰۰۱	۰/۸۸۲
سرمایه اقتصادی و هویت علمی سردرگم	۰/۰۰۵	۰/۸۵۲
سرمایه اجتماعی و هویت علمی موفق	۰/۰۰۰	۰/۹۱۶
سرمایه اجتماعی و هویت علمی دیررس	۰/۰۰۰	۰/۹۰۷
سرمایه اجتماعی و هویت علمی دنباله‌رو	۰/۰۰۱	۰/۸۸
سرمایه اجتماعی و هویت علمی سردرگم	۰/۰۰۱	۰/۸۵۹

با توجه به نتایج جدول (۲) از آنجایی که مقدار sig آزمون همبستگی پیرسون برای فرضیه‌ها کوچکتر از ۰/۰۵ می‌باشد، فرضیه صفر این آزمون رد شده و تمامی فرضیه‌های پژوهش مبنی بر وجود ارتباط مثبت و معنادار میان سرمایه فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی با مؤلفه‌های هویت علمی (موفق، دیررس، دنباله‌رو و سردرگم) تأیید می‌شود. به عبارت دیگر می‌توان گفت بین تأثیر سرمایه فرهنگی و اقتصادی و اجتماعی دانش‌آموزان بر هویت علمی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

جدول (۳): آزمون رگرسیون متغیرها

متغیر	آنالیز واریانس (ANOVA)			ضرایب مسیر		
	مجموع مربعات خطا	مجموع مربعات کل	آماره F	Sig	ضریب همبستگی (R)	ضریب تعیین (R Square)
سرمایه فرهنگی با هویت علمی	۲۰/۹۶	۱/۱۱	۷۷۶/۳۸	۰/۰۰۱	۰/۹۷	۰/۹۵
سرمایه اقتصادی با هویت علمی	۲۳/۹۹۳	۴/۶۱۰	۲۸/۶۰۲	۰/۰۰۱	۰/۹۱۶	۰/۸۳۹
سرمایه اجتماعی با هویت علمی	۲۰/۳۶۴	۳/۵۱۲	۲۳/۸۷۶	۰/۰۰۱	۰/۹۲۴	۰/۸۵۳

بر اساس نتایج جدول (۳) مقدار سطح معناداری آزمون آنالیز واریانس ($\text{sig}=0.001$) نشان می‌دهد که رگرسیون معنادار است و خط رگرسیون به خوبی برای داده‌ها برازش شده است. این جدول (ANOVA) نشان می‌دهد که مقدار F برابر ۷۷۶/۳۸، ۴۹۰ و ۵۴۶ است که نشان می‌دهد مدل رگرسیون به لحاظ آماری معنادار است؛ هم‌چنین سطح معناداری Sig برابر با ۰/۰۰۱ است که کوچکتر از ۰/۰۵ بوده و بیانگر معنادار بودن رگرسیون در سطح اطمینان ۹۵٪ است. بنابراین فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بین متغیرها رد می‌شود.

بر اساس نتایج ضرایب مسیر، ضریب همبستگی (R) برای متغیر سرمایه فرهنگی با هویت علمی برابر با ۰/۹۷ نشان می‌دهد که رابطه بین دو متغیر بسیار قوی است. همچنین، ضریب تعیین (R Square) برابر با ۰/۹۵ نشان می‌دهد که ۹۵ درصد از تغییرات سرمایه فرهنگی توسط هویت علمی دانش آموزان قابل پیش‌بینی است. در متغیر سرمایه اقتصادی با هویت علمی، ضریب همبستگی (R) برابر با ۰/۹۱۶ نشان می‌دهد که رابطه بین دو متغیر بسیار قوی است. همچنین، ضریب تعیین (R Square) برابر با ۰/۸۳۹ نشان می‌دهد که ۸۳/۹ درصد از تغییرات هویت علمی دانش آموزان توسط متغیرهای مستقل قابل پیش‌بینی است. و همچنین در متغیر سرمایه اجتماعی با هویت علمی ضریب همبستگی (R) برابر با ۰/۹۲۴ نشان می‌دهد که رابطه بین دو متغیر بسیار قوی است. و ضریب تعیین (R Square) برابر با ۰/۸۳۵ نشان می‌دهد که ۸۳/۵ درصد از تغییرات هویت علمی دانش آموزان توسط متغیرهای مستقل قابل پیش‌بینی است. از این رو، می‌توان نتیجه گرفت که سرمایه اجتماعی تأثیر مثبتی بر هویت علمی دانش آموزان دارد. پس با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت بین سرمایه فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی و ابعاد هویت علمی (هویت علمی موفق، دیررس، دنباله‌رو و سردرگم) رابطه معناداری وجود دارد.

نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر سرمایه فرهنگی و اقتصادی و اجتماعی بر هویت علمی دانش آموزان بود. همان‌طور که در تحلیل داده‌ها آمده نتایج حاکی از این است که سرمایه فرهنگی بر هویت علمی (مؤلفه‌های هویت علمی) دانش آموزان اثرگذار بوده و افزایش سرمایه فرهنگی تأثیر معناداری بر افزایش میزان هویت علمی دارد. جان فیس^۱ سرمایه فرهنگی را باعث فهم انتقادی مردم از وضعیت اجتماعی خود می‌داند. طبقه پایین، به‌وسیله این نوع سرمایه فرهنگی، نگاه مثبت به هویت اجتماعی خود پیدامی‌کنند و خود را از ساختار سلطه جدا می‌سازند. این طبقه، در روندهای مورد علاقه خود مشارکت می‌کنند و از این طریق، زندگی خود را لذت‌بخش می‌نمایند. کارکرد سرمایه فرهنگی از نگاه متفکران ایرانی، در صورتی که دسترسی به سرمایه فرهنگی، به‌صورت برابر باشد، سرمایه فرهنگی می‌تواند، کارکردهای زیر را داشته باشد: دسترسی اکثریت اعضای جامعه به منابع معرفتی، بسط خردگرایی در عرصه‌های مختلف زندگی، بالا بودن سطح مشارکت همگانی در تولیدات و خلاقیت‌های علمی و فرهنگی، تسریع روند تغییرات اجتماعی، گسترش دانش‌های نوین و گسترش گردش اطلاعات به صورت افقی و عمودی و رشد شخصیتی برای اکثریت افراد جامعه (درینی و همکاران، ۱۳۹۴). هم‌چنین هویت مقوله‌ای فردی و شخصی است: هویت تنها به «من» محدود نمی‌شود، بلکه دارای

بعد اجتماعی و اشتراکی است و «ما» یک بعد اجتماعی- اشتراکی را در بر می‌گیرد (هور^۱، ۱۹۹۱). نوجوانانی که خود را می‌پذیرند و هویت مثبتی برای خود قائل‌اند به لحاظ روانی از افرادی که هویت منفی دارند و به خود علاقه‌ای ندارند سالم‌ترند. مهم‌ترین شاخص‌های هویت یا به عبارت دیگر مهم‌ترین روندهای هویت‌یابی را می‌توان تعهد و بحران دانست. فرضیه فوق با پژوهش برینهالت و جاگر (۲۰۲۰) که دریافتند سرمایه فرهنگی مهارت‌هایی را در دانش‌آموزان ایجاد می‌کند که باعث افزایش عملکرد آموزشی می‌شود در یک راستا است.

براساس نتایج آزمون‌های آماری، تفاوت معناداری بین سرمایه اقتصادی با هویت علمی (مؤلفه‌های هویت علمی) دانش‌آموزان وجود دارد. از نظر بورديو سرمایه اقتصادی شکل غالب سرمایه است و سرمایه اجتماعی و فرهنگی ابزاری هستند برای رسیدن به سرمایه اقتصادی. سرمایه اجتماعی در ممالک سرمایه‌داری، ابزاری برای تقویت و تثبیت جایگاه اقتصادی افراد است؛ در واقع اگر سرمایه اجتماعی نتواند منجر به رشد سرمایه اقتصادی شود فایده‌ای ندارد. (ریترز، ۲۰۰۱). لین^۲ (۲۰۱۷)، پورتر و ویکستروم (۲۰۱۱) و بورديو (۱۹۷۹) بیان می‌کنند که سرمایه اجتماعی یک منبع و دارایی برای افراد و خانواده‌ها در میان شبکه ارتباطی‌شان است که می‌تواند به اشکال اقتصادی و فرهنگی سرمایه تبدیل شود. آنها بیان می‌کنند که سرمایه اجتماعی می‌تواند بر اساس اندازه شبکه اجتماعی فرد و حجم سرمایه‌های مختلف که متعلق به هر عضو در آن شبکه است، اندازه‌گیری شود. در بعد مبانی نظری، هرچه افراد در طبقات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی پایین‌تری باشند، احتمال بروز رفتارهای تخریبی، نسبت به طبقات اجتماعی متوسط و یا بالا، بیشتر خواهد بود (خسروی و همکاران، ۱۴۰۱).

و هم‌چنین نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل داده‌ها نشان داد: تفاوت معناداری بین سرمایه اجتماعی با هویت علمی (مؤلفه‌های هویت علمی) دانش‌آموزان وجود دارد. پاتنم (۲۰۰۰) سرمایه اجتماعی را به عنوان یک کالای عمومی تلقی کرده و آن را میزان پتانسیل مشارکت، گرایش مدنی و اعتماد به دیگران که در اختیار شهرها، کشورها و ملت‌هاست می‌داند. وی نشان داد که اعتماد اجتماعی و تعامل مدنی ارتباط زیادی با موفقیت دولت‌های محلی دارد. هرچند پاتنم بیشتر بر اهمیت شبکه‌های اجتماعی و چگونگی حضور آنها در تسهیل انسجام و همکاری کلی بین افراد و گروه‌ها تأکید می‌کند. سرانجام کولمن (۱۹۹۳) با اتخاذ دیدگاهی میانه، معتقد است که سرمایه اجتماعی تراکم پیوندهای اجتماعی و توانایی‌اش برای اجرای هنجارها است. وی سرمایه اجتماعی را سطحی از اعتماد و روابط متقابل در بین اعضای جامعه

1. HOARE

2. LIN

می‌داند که می‌تواند هم به صورت افقی (در یک سطح) و هم به صورت عمودی (بین افراد، گروه‌ها و مؤسسات) وجود داشته باشد. علاوه بر این، مطالعات در زمینه هویت و سرمایه اجتماعی بیان می‌کنند که برای درک پویایی‌های سرمایه اجتماعی در یک فرهنگ، نیاز به وارد کردن پیچیدگی‌های هویتی آن فرهنگ در معادله است (بوردیو^۱ و همکاران، ۲۰۰۶). بنابراین سرمایه اجتماعی یکی از مهم‌ترین عوامل برنامه‌ریزی و غنی‌سازی فرهنگ اجتماعی و سیاسی و سازمانی بوده که با تشویق و تقویت نهادهای اجتماعی و صنفی و حرفه‌ای به شکل‌گیری روابط مشارکتی بین افراد و نهادها و در نتیجه مشارکت در حوزه‌های مختلف یاری می‌رساند (امیری، خدایمی و راسخ، ۱۴۰۱). پژوهشگران نشان دادند که سرمایه اجتماعی به‌طور فزاینده‌ای بر پیامدهای اجتماعی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد (پارسل، دوفر و زیتو، ۲۰۱۰ و پارسل و دوفر، ۲۰۰۱)؛ به طوری که سرمایه‌های اجتماعی خانواده دارای اثراتی قوی بر مهارت‌های اجتماعی است و می‌تواند منجر به سازگاری اجتماعی بیشتر دانش‌آموزان شود (پارسل، دوفر و زیتو، ۲۰۱۰).

در صورت فقدان سرمایه اجتماعی، سایر سرمایه‌ها اثربخشی خود را از دست می‌دهند و بدون سرمایه اجتماعی، پیمودن مسیر توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی ناهموار و دشوار می‌نماید. از این رو موضوع سرمایه اجتماعی اصلی محوری برای دستیابی به هویت محسوب می‌گردد. علم باید با صنعت ارتباط داشته باشد و دلایل قانع‌کننده‌ای نیز برای آن ارائه شده است. دلایل قانع‌کننده دیگری نیز ارائه می‌شود که مبتنی بر آن نهادهای علمی و دانشگاهی به تعامل با جامعه بزرگتر نیاز دارند و در همین راستا، عبارت‌ها و رویکردهایی همانند: «درگیر شدن عموم مردم در فرایند علم» «مسئولیت اجتماعی علم و دانشگاه»، «علم شهروندان» و اصطلاحات مشابه دیگر، دائماً تکرار شده و مورد تأکید و تأیید قرار گرفته است. این بحث‌ها به جز اینکه همگام با تحولاتی به نظر می‌رسد که در دنیا در علم، پژوهش و دانشگاه در حال شکل گرفتن است، از وجوه اخلاقی تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی درباره علم نیز، قلمداد می‌شوند (الستی، ۱۴۰۰).

انتظار از یک فرد دارای هویت علمی فرهیخته، آن است که وی به جای مدرک‌گرایی و طلب سود از آن، از شور و شوق یادگیری و تولید علم بهره‌مند باشد و از کاوش و جستجوی علمی دل‌سرد نگردد. تقویت هویت علمی از رسالت‌های اساسی و مهم آموزش و پرورش قلمداد می‌شود. نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش حاضر، فرضیه‌های مقاله را تأیید می‌کند و بر این مهم صحنه می‌گذارد که بین سرمایه فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی با هویت علمی (مؤلفه‌های هویت علمی) دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

پیشنهاده‌ها

از محدودیت‌های پژوهش می‌توان به محدود شدن جامعه آماری تنها به دانش‌آموزان مقطع متوسطه در سال تحصیلی ۱۴۰۲ در شهر قم و عدم امکان تعمیم آن به سایر پایه‌های تحصیلی و سایر مدارس اشاره کرد. جمع‌آوری اطلاعات تنها از طریق آموزش و پرسش‌نامه بود از سایر روش‌ها مانند: مشاهده، مصاحبه؛ انجام پژوهش در شهر قم و عدم امکان تعمیم نتایج به سایر نقاط (به دلیل عدم تطابق از جهت امکانات و وسایل آموزشی و رفاهی و...) استفاده نشد؛ هم‌چنین انجام پژوهش بر روی دانش‌آموزان دختر و پسر بدون کنترل متغیرهای مداخله‌گر چون وضعیت اقتصادی- اجتماعی اشاره کرد.

با توجه به هدف پژوهش، پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد: موضوع پژوهش در سایر شهرها و سایر گروه‌ها صورت پذیرد، نتایج این پژوهش می‌تواند شروع تحقیقات دیگر در مدارس و مراکز پژوهشی باشد و زمینه‌هایی برای همکاری و مشارکت دانش‌آموزان با یک‌دیگر ایجاد کند، زیرا یکی مؤلفه‌های اصلی سرمایه اجتماعی تعاون و همکاری است. افزایش هویت اجتماعی بین دانش‌آموزان می‌تواند کمک شایانی در افزایش سرمایه اجتماعی و فرهنگی آنها کند، هم‌چنین مشارکت دادن دانش‌آموزان به عنوان بخش قابل توجهی از جمعیت کشور، در فعالیت‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی به توانمندسازی آنها و شکل‌گیری هویت علمی‌شان یاری می‌رساند.

فهرست منابع

- امیری، شاهرخ و خدامی، علیرضا و راسخ، کرامت‌الله. (۱۴۰۱). ارائه و ارزیابی مدل روابط بین سرمایه اجتماعی و سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی با فرهنگ سیاسی شهروندان شیراز. *مطالعات جامعه‌شناسی*، ۱۵(۵۷). ۱۷۳-۱۵۷.
- الستی، کیوان. (۱۴۰۰). نهاد علم، هویت علم و ارتباط با جامعه. *سیاست علم و فناوری*، ۱۴(۲). ۳-۱.
- بازگلی، حمیدرضا و صفری، محمود و ایمانی، محمدنقی. (۱۴۰۰). شناسایی و رتبه‌بندی عوامل اثرگذار و اثرپذیر بر توسعه سرمایه فرهنگی در نظام آموزش و پرورش. *مدیریت فرهنگی*، ۱۴(۵۱). ۱۹-۱.
- حاصلی آزاد، طویب و عارفی، مختار. (۱۳۹۷). رابطه سلامت خانواده پدری، عملکرد خانواده با سبک‌های هویت در نوجوانان. *علوم حرکتی و رفتاری*، ۲۱(۲). ۱۴۸-۱۳۸.
- خسروی، هدایت و صبوری خسروشاهی، حبیب و کفاشی، مجید. (۱۴۰۱). نقش نابسامانی اجتماعی و سرمایه اقتصادی، سرمایه فرهنگی در بروز رفتارهای خرابکارانه در بین جوانان شهر خرم‌آباد. *مطالعات علمی بین فرهنگی*، ۱۷(۵۲). ۷۳-۹۸.
- درینی، ولی محمد و تابان، محمد و نامدارجومی، احسان و باهنر، ناصر. (۱۳۹۴). بررسی رابطه سرمایه نمادین با سرمایه فرهنگی (مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه دولتی ایلام). *مطالعات فرهنگ-ارتباطات*، ۱۶(۳۱). ۱۹۷-۱۷۷.
- شریفی اردانی، علیرضا و خرمایی، فرهاد. (۱۴۰۱). رابطه سرمایه اجتماعی و فرهنگی والدین با مهارت‌های اجتماعی فرزندان: نقش واسطه‌ای سبک‌های والدین در برخورد با هیجانات منفی کودکان. *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۱۲(۴۵). ۱۴۲-۱۲۱.
- شریفی اردانی، علیرضا، اثنان عشریه، مرضیه، شریفی اردانی، الهام، دشت آبادیف معصومه و آبداری تقتی، فاطمه. (۱۴۰۱). تبیین علمی مهارت اجتماعی فرزندان بر اساس سرمایه اقتصادی با توجه به نقش واسطه‌ای سرمایه اجتماعی خانواده در بین والدین دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر یزد. *روانشناسی اجتماعی*، ۱۰(۶۴). ۹۵-۱۱۰.
- صالحی امیری، سیدرضا. (۱۳۸۵). *مفاهیم و نظریه‌های فرهنگی*. تهران: ققنوس.
- فرزعلیان، الهه و گنجی، محمد و نیازی، محسن. (۱۳۹۸). بررسی نقش سرمایه‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در گرایش شهروندان به سبک زندگی نشاط‌محور. *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۸(۲). ۴۱۰-۳۷۹.
- گلستانی، حبیب و نوروزی سید حسینی، رسول و صفاری، مرجان. (۱۴۰۱). رابطه هویت اجتماعی با سرمایه اجتماعی و کارآفرینی اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان تربیت‌بدنی). *توسعه کارآفرینی*، ۱۵(۴). ۶۸۱-۶۷۱.

References

- Emre Avci, Y., Tösten, R., & Sahin, Ç. Ç. (2020). Examining the Relationship between Cultural Capital and Self-Efficacy: A Mixed Design Study on Teachers. *Athens Journal of Education*, 7(2), 169-192.
- Amiri, Sh, Khodami, A, & Rasakh, K. (2023). Presenting and evaluating the model of

- relationships between social capital and economic capital and cultural capital with the political culture of Shiraz citizens. *Sociological Studies*, 15(57), 157-173. (in Persian).
- Bhugra, D., Watson, C., & Ventriglio, A. (2021). Migration, cultural capital and acculturation. *International review of psychiatry* (Abingdon, England), 33(1-2), 126–131.
- Bazgoli, H. R., Safari, M., and Imani, M. N. (2022). Identifying and ranking effective factors on the development of cultural capital in the education system. *Cultural Management*. 15(51), 1-19. (in Persian).
- Bourdieu, P. (1979). Les trois états du capital culturel. *Actes de la recherche en sciences Sociales*, 30(1), 3-6.
- Bourdieu, Pierre. 1988. *Distinction*. Translated by Richard Nice. London.
- Bourdieu, Pierre (2019). *Theory of Action: Practical Reasons and Rational Choice*. Morteza Mardiha. Tehran: Naqsh and Negar Publications.
- Breinholt, A & Jæger, M. M (2020). How does cultural capital affect educational performance: Signals or skills? *The British Journal of Sociology*. Côté, J. E. (1997). An empirical test of the identity capital model. *Journal of Adolescence*, 20, 421-437.
- Coleman, J. S. (1990). Commentary: Social Institutions and Social Theory. *American Sociological Review*, 55(3), 333.
- Percy-Smith, J. (2000). *Policy Responses to Social Exclusion: Towards inclusion?*. Mcgraw-Hill Education (UK).
- Derini, Wali Mohammad et al. (2014) Examining the relationship between symbolic capital and cultural capital (case study of students of Ilam State University), *Communication Culture Studies*, Volume 16, Number 31, pp. 178-197. (in Persian).
- Elesti, Kivan. (1400). Institution of science, identity of science and relationship with society. *Science and technology policy*. 14(2), 1-3. (in Persian).
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*, New York: Norton.
- Fujisawa, Y., Hamano, T., & Takegawa, S. (2009). Social capital and perceived health in Japan: an ecological and multilevel analysis. *Social science & medicine*, 69(4), 500-505.
- Farzalian, Elaha, Ganji, Mohammad and Niazi, Mohsen. (2018). Examining the role of social, cultural and economic capitals in the tendency of citizens towards a life-oriented lifestyle. *Social studies and research in Iran*. 8(2), 379-410. (in Persian).
- Golestani, Habib, Nowrozi Seyed Hosseini, Rasoul and Safari, Marjan. (1401). The relationship between social identity and social capital and social entrepreneurship (case study: physical education students). *Quarterly Scientific Research Journal of Entrepreneurship Development*. 15(4), 671-681. (in Persian).
- Haseli Azad, Toubi, and Arefi, Dr. Mokhtar. (2017). The relationship between paternal family health, family functioning and identity styles in adolescents. *Movement and Behavioral Sciences*. 1(2), 138-148. (in Persian).
- Thompson, J. J., & Jensen-Ryan, D. (2018). Becoming a “science person”: Faculty recognition and the development of cultural capital in the context of undergraduate

- biology research. *CBE—Life Sciences Education*, 17(4), ar. 62
- Khosravi, Hedayat, Sabouri Khosrowshahi, Habib, & Kafashi, Majid. (1401). The role of social disorganization and economic capital - cultural capital in the emergence of vandalistic behaviors among the youth of Khorramabad city. *Scientific Quarterly of Intercultural Studies*, 17(52), 73-98. (in Persian).
- Lin, N. (2017). Building a network theory of social capital. *Social capital*, 3-28.
- Mikus, K., Tieben, N., & Schober, P. S. (2020). Children's conversion of cultural capital into educational success: the symbolic and skill-generating functions of cultural capital. *British Journal of sociology of Education*, 41(2), 197-217.
- Putnam R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Portes, A., & Vickstrom, E. (2011). Diversity, social capital, and cohesion. *Annual Review of Sociology*, 37, 461-479.
- Smith, Philip (2007). *An introduction to contemporary cultural theory*, translated by: Hasan Pouyan; Tehran: Cultural Research Office, second edition.
- Salehi Amiri, Seyed Reza (2006). *Cultural concepts and theories*, Tehran: Phoenix, first edition. (in Persian).
- Sharifi Ardani, Alireza and Khormai, Farhad. (1401). The relationship between parents' social and cultural capital and children's social skills: the mediating role of parents' styles in dealing with children's negative emotions. *Social psychology research*. 12(45), 121-142. (in Persian).
- Zhou, R., Kaplanidou, K., & Wegner, C. (2021). Social capital from sport event participation: scale development and validation. *Leisure Studies*, 40(5), 612-627.
- Vandewater E. J, Lansford & A. E. (2005). behaviors problem of model process family A, *Family and adolescents in Journal of Marriage*. 67, 100-109.
- Velt, M. (2017). Sexually explicit media use and relationship satisfaction: a moderating role of emotional intimacy, *published onli*, 58-74.
- Dufur, M. J., Parcel, T. L., & Troutman, K. P. (2013). Does capital at home matter more than capital at school? Social capital effects on academic achievement. *Research in Social Stratification and Mobility*, 31. 1-21.